

Een archeologische begeleiding bij de voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van een parkeergarage aan het Damsterdiep te Groningen (Gr.)

A. Wieringa & N. van Malssen

ARC-Rapporten 2010-105

Groningen
2010
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologische begeleiding bij de voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van een parkeergarage aan het Damsterdiep te Groningen (Gr.)

ARC-Rapporten 2010-105
ARC-Projectcode 2007/136

Opdrachtgever
Gemeente Groningen, dienst RO/EZ
Bevoegd gezag
Gemeente Groningen
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS-nummer
22904

Tekst
A. Wieringa & N. van Malssen
Afbeeldingen

Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — K.L.B. Bosma

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 2010

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Projectgegevens

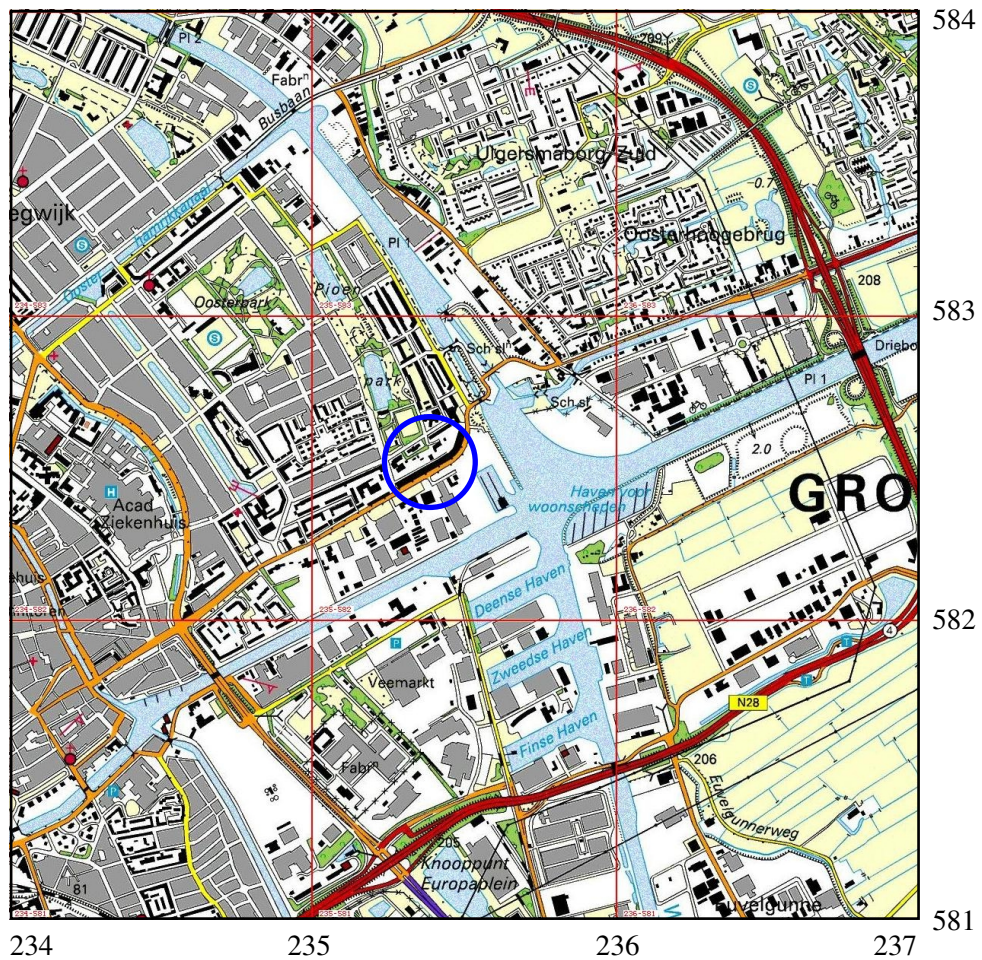
Projectnaam	Ondergrondse pakeergarage gedempte Damsterdiep
Projectcode	2007/136
Archisnummer	654321
Beheer en plaats van documentatie	Archaeological Research & Consultancy
Projectleider	A. Wieringa
Contact	050- 3687100; info@arcbv.nl
Opdrachtgever	Gemeente Groningen, dienst RO/EZ
Contact	G.L.G.A. Kortekaas; 050-3678230; G.Kortekaas@roez.groningen.nl
Bevoegd gezag	Gemeente Groningen, dienst RO/EZ, G.L.G.A. Kortekaas
Contact	050-3678230; G.Kortekaas@roez.groningen.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Gedempte Damsterdiep
Plaats	Groningen
Gemeente	Groningen
Provincie	Groningen
Kaartblad	7D
RD-coördinaten	234.320/581.830 234.540/581.970 234.565/581.945 234.345/581.800

Beschrijving onderzoekslocatie

Geomorfologie	Keileemopduiking-Hondsrug
Bodem	Klei op dekzand
Historische situatie	Kademuren Damsterdiep, verstingwerken

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie (omcirkeld) en omgeving (omcirkeld dan wel omkaderd), voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

In de komende jaren wordt gewerkt aan de aanleg van een meerlaagse parkeergarage ter plaatse van het gedempte Damsterdiep te Groningen. In opdracht van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen heeft Archaeological Research & Consultancy in de periode juni – augustus 2007 voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van de parkeergarage (het omleggen van bestaande kabels en leidingen) archeologische begeleid. Deze begeleiding is uitgevoerd door A. Wieringa en drs. H.H. Bürmann. Het onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.1).¹

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het terrein bevindt zich op de oostelijke flank van de Hondsrug, een keileemrug met daarop dekzand, aan de flanken afgedekt met klei. Het middeleeuwse Groningen ligt net ten westen van het onderzoeksterrein. Vanaf de 15e eeuw werd het terrein van west naar oost doorsneden door het Damsterdiep en vanaf de aanleg in de 17e eeuw van een omwalling valt het onderzoeksterrein voor een deel binnen de stad Groningen. Het Damsterdiep heeft naast een belangrijke waterstaatkundige functie ook een belangrijke functie als aan- en afvoeroute voor (handels-)verkeer naar Groningen.

1.3 Doel van het onderzoek

Doel van de begeleiding is het verkrijgen van een beeld van wat er in de ondergrond van de stroken naast het Damsterdiep (kanaal) aan archeologische waarden aanwezig is en is te verwachten. Op grond van de resultaten van de begeleiding wordt een PvE geschreven voor het opgraven van de parkeergarage. In het Programma van Eisen van de begeleiding, dat is opgesteld door G.L.G.A. Kortekaas (Gemeente Groningen, Dienst ROEZ), zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- 1 *Zijn er sporen aanwezig in het dekzand?*
- 2 *Zo ja: van welke soort en welke ouderdom zijn deze sporen, en op welke hoogte en waar binnen het onderzoeksterrein bevinden deze sporen zich?*
- 3 *Zijn er sporen aanwezig in het kleipakket?*
- 4 *Zo ja: van welke soort en welke ouderdom zijn deze sporen, en op welke hoogte en waar binnen het onderzoeksterrein bevinden dezed sporen zich?*
- 5 *Wat is de aard van het ophogingspakket; bevinden zich er sporen in en wat is daarvan de aard en de waarde?*
- 6 *Wat is de waarde van de sporen?*

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl.

1.4 Werkwijze

De voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van de parkeergarage bestonden uit het omleggen van bestaande kabels en leidingen. Hiertoe werden de bestaande kabels en leidingen vrijgelegd en werd de riolering omgelegd. Met name de laatste werkzaamheden leenden zich vanwege de ontgravingsdiepte voor het doen van archeologische waarnemingen. Waar mogelijk en wenselijk, en vanuit veiligheidsoogpunt gezien toelaatbaar, zijn profielen gedocumenteerd door middel van fotografie, schetsen en/of beschrijvingen. Op verzoek van de gemeentelijk archeoloog, G.L.G.A. Kortekaas, zijn in één profiel pollenbakken voor slijpplatenmonsters geslagen om de horizontale gelaagdheid van het onderzoeksgebied nader te kunnen onderzoeken. Helaas stortte nog voor het verwijderen van de tweede pollenbak, en voordat de documentatie compleet was, een deel van het profiel met pollenbak en al in. Naast het bestuderen van de horizontale gelaagdheid werd ook de globale ligging van aangetroffen kade- en vestingmuren vastgelegd.

2 Resultaten

Vanwege de vertragingen in het voorbereidende grondwerk zijn uiteindelijk slecht summier waarnemingen verricht aan de uiterste oost- en zuidoostzijde van het onderzoeksterrein. Aan de noordzijde van het terrein, grofweg van de kruising met de Petrus Campersingel tot even voorbij de kruising met de Nieuweweg, werd over een brede strook de bovengrond verwijderd (circa 5 m vanaf de noordelijke rooilijn van het Damsterdiep), maar door de relatief geringe diepte (ca. 60 cm), de grote hoeveelheid aan kabels en leidingen en de aan de aanleg hiervan inherente bodemverstoringen werden hier geen archeologische waarnemingen gedaan. Aan de uiterste oostzijde van het terrein, ter hoogte van de groenstrook tussen de Steentilkade en de Petrus Campersingel, werd richting het zuiden een nieuw hoofdriool aangelegd. Hierbij vonden bodemingrepen tot 3 m –mv plaats, waarbij archeologische waarnemingen gedaan konden worden. Hetzelfde gold voor het gebied langs de zuidgrens van het terrein, tussen de Damsterkade en de Oosterhavenstraat. Ook hier werd een hoofdriool aangelegd, circa 5 m uit de zuidelijke rooilijn van het Damsterdiep.

Rioolsleuf Steentilkade/Petrus Campersingel

In deze rioolsleuf werden alleen subrecente sporen waargenomen. Het betreft hier laat-19e of begin 20e-eeuws muurwerk: twee kademuren waarvan de noordelijke mogelijk de fundamente van de voormalige Steentilpoortenbrug zijn. Deze muur ligt circa 10 m uit de noordelijke rooilijn van het Damsterdiep. De zuidelijke kademuur, waarop een betonlaag is aangebracht, ligt 12 m ten zuiden van de mogelijke brugfundamente, en geeft daarmee mogelijk de breedte van het toenmalige Damsterdiep weer. Het was hier niet mogelijk waarnemingen buiten de kademuren te doen.

Rioolsleuf Damsterkade/Oosterhavenstraat

In deze rioolsleuf zijn wel waarnemingen buiten de voormalige grachten gedaan: in de sleuf is een forse keermuur zichtbaar. Het betreft hier waarschijnlijk de keermuur van de 17e eeuwse stadswallen. Op de hoek van Damsterdiep 69 en de Damsterkade ligt deze muur ongeveer 5 m uit de rooilijn en loopt iets diagonaal weg ten opzichte van deze rooilijn, richting het noorden. Ten noorden van deze muur blijkt de horizontale natuurlijke gelaagdheid van de bodem vanaf circa 1 m –mv bewaard gebleven: op circa 1,6 m –NAP (circa 3 m –mv) ligt het dekzand. Dit witte dekzand vertoont geen horizonten of bodemvorming. Richting het westen lijkt deze laag langzaam omhoog te lopen. De grens met de bovenliggende klei bestaat uit een vuil zwart overgangslaagje. In de kleilaag zijn humeuze laagjes te onderscheiden en duidelijke venige bandjes. Een dikkere veenlaag bevindt zich tussen circa 0,6–0,7 m –NAP; vlak hierboven is een dun zwart kleilig laagje zichtbaar. Beide lagen doen sterk denken aan afzettingen uit de IJzertijd en Romeinse Tijd, die veelvuldig rond de stad Groningen zijn waargenomen. Vanaf circa 0,4 m –NAP lijken

de kleilagen geroerd. Mogelijk tekenen zich hier (ophoog-)lagen af, gekenmerkt door vuile klei met puinspikkels. Mogelijk gaat het om laatmiddeleeuwse lagen.

2.1 Sporen en structuren

Vooralsnog lijkt het erop dat onder de bestrating van het Damsterdiep muurwerken van kades en vestingwerken redelijk gaaf bewaard zijn gebleven. Ook blijkt de bodemopbouw buiten de voormalige lopen van grachten vanaf 1 m –mv intact bewaard gebleven. In deze lagen werden echter geen aanwijzingen gevonden voor menselijke activiteiten in de prehistorie of de Romeinse Tijd. Vanaf de Middeleeuwen lijkt in elk geval sprake van gebruik van het terrein.

3 Conclusies

Omdat de waarnemingen alleen gedaan zijn aan de uiterste oostzijde van het onderzoeksterrein, daar waar de archeologische verwachting het laagst is, zijn de onderzoeksvragen niet te beantwoorden. Gezien de gaafheid van de bodem buiten de grachten kan wel gesteld worden, de mate van conservering van de archeologische sporen hoog zal zijn. Sporen de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd zijn zeker te verwachten en zullen voor een deel bestaan uit muurwerken van kades en vestingwerken.

4 Samenvatting

Een deel van de voorbereidende werkzaamheden voor de bouw van een ondergrondse parkeergarage aan het Damsterdiep is archeologisch begeleid. Het was in eerste instantie de bedoeling dat een groter traject zou worden begeleid, maar dat was door een vertraging van de geplande werkzaamheden niet mogelijk. In twee rioolsleuven (Steentilkade-Petrus Campersingel en Damsterkade-Oosterhavenstraat) zijn archeologische waarden aangetroffen. Het gaat hierbij om kademuren, de mogelijke fundering van de Steentilpoortbrug en een waarschijnlijk 17e eeuwse keermuur. Naast deze structuren zijn geen archeologische resten en/of sporen aangetroffen.